

ДОСВІД І ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ

Бойко С.А.

Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба

Здійснення військової реформи неможливо без відповідного перетворення вищої військової школи, одним з пріоритетних напрямків якого є гуманітаризація військової освіти. Ця проблема стоїть в центрі уваги Департаменту військової освіти, науки, соціальної та гуманітарної політики Міністерства оборони України, а також ряду науково-практичних конференцій за участю представників військових та цивільних навчальних закладів. На даний час військовим керівництвом встановлено плідні контакти з громадськими організаціями гуманітарної спрямованості, представниками духовенства, зарубіжними фахівцями. Але найголовніше – ідеї гуманітаризації військової привертають увагу всього професорсько-викладацького складу

вишів. Це дозволило за короткий час виробити вихідні позиції з даної проблеми, перебудувати в новому напрямку освітній процес, активізувати наукову роботу, визначити найближчі і віддалені перспективи. Однак до сих пір у вищій військовій школі країни не завершена розробка концепції гуманітаризації вищої освіти. Тому питання і теорія, і практика доводиться вирішувати одночасно.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що гуманітаризація освіти в широкому сенсі – це нові можливості для різнобічного розвитку майбутнього фахівця, формування у нього загальнолюдського підходу до професійної діяльності на основі наук, що вивчаються у виші. Досягти цього можна шляхом введення спеціальних гуманітарних курсів, створення особливої системи взаємовідносин викладачів і слухачів, заснованої на педагогіці співробітництва та активної, самостійної, творчої діяльності. Такий підхід забезпечить формування особистості офіцера з широким кругозором, створить платформу для його подальшого професійного зростання, буде стимулювати прагнення до оволодіння новими рубежами знання і культури.

У різні періоди ставлення до гуманітаризації військової освіти визначалося постійно мінливими поглядами керівництва країни, що в підсумку призвело до скорочення в навчальних планах гуманітарних предметів. Сучасна воєнно-політична обстановка в світі та події на Сході нашої держави переконливо показали шкоду такого підходу, тому в останні роки спектр гуманітарних, суспільних дисциплін, що викладаються в військово-навчальних закладах, розширився.

Сьогодні на державному рівні розробляється структура викладання соціально-політичних та гуманітарні дисциплін, їх зміст наводиться відповідно до сучасних досягнень науки і соціальної практики в інтересах забезпечення повного (неідеологізованого) отримання всієї сукупності соціально-гуманітарних знань (напрямки, школи, концепції, проблеми). При цьому враховуються специфіка військово-навчальних закладів, які готують кадри для Збройних Сил України, а також зміна суспільно-політичної ситуації в країні та світі. Гуманітаризація висувається на перший план в реформуванні всієї системи освіти.

Пильна увага приділяється освоєнням нових курсів навчання, особливо по таких дисциплін, як політологія, філософія, економічна теорія, історія. Паралельно ведеться робота зі складання відповідних навчальних і методичних посібників, освоєння нових технологій навчання. При цьому враховується ставлення загалу до нових навчальних дисциплін та результати досліджень.

Зараз у багатьох випадках військово-ідеологічна підготовка обмежується словесними повчаннями. Практика ж переконливо доводить, що гуманізм потрібно вчити так, як тактику, бойову техніку, організацію служби військ. Нам здається, що повинна бути створена єдина програма дій в області гуманітаризації, що має свої цілі, форми, методи і засоби. Потрібні фахівці,

здатні її реалізувати. Ця робота повинна починатися відразу ж після прибуття курсанта в військово-навчальний заклад, вестися поетапно і безперервно.

Турбота про життя, здоров'я військовослужбовців, забезпечення техніки безпеки є найважливішими напрямками гуманітарної діяльності. Може здатися банальним, але головний шлях до цього – правильна організація військової служби, суворий статутний порядок. Зараз же – виховання (навіть в його звичних, встановлених формах) стали називати примусом, насильством над особистістю, в той час, як за своєю суттю вимоги статутів, настанов, повчань забезпечують в збройних силах справді гуманні відносини, хоча зовні і формальні. До гуманізму потрібно вести людей постійно, не тільки ратуючи за благородні цілі, але і організовуючи рішучу боротьбу з їх антиподами.

Ми повинні чітко уявляти собі всі ступені сходження людини до усвідомлення ним своєї надзвичайно гуманістичної ролі захисника народу, Вітчизни. Такими ступенями можна вважати: гуманітаризацію військової діяльності і функціональних обов'язків кожної посадової особи; гуманітаризацію військової освіти; викладання соціально-гуманітарних дисциплін та посилення гуманітарного компонента в навчанні; гуманітаризація і демократизація освітнього процесу; гуманітаризацію військового соціального середовища і відносин в ньому; готовність випускника вищої військової школи не тільки до військово-професійної, а й до гуманітарної діяльності, здатність усвідомити відповідальність за рівень свого професіоналізму, оцінити його через призму суспільної значимості.

На сучасному етапі можна виділити деякі принципи гуманітаризації військової освіти:

кардинальне оновлення змісту викладаються гуманітарних дисциплін з урахуванням досягнень світової культури, реалій сьогодення з метою формування особистісних якостей, стилю мислення і діяльності військового фахівця;

інтеграція гуманітарних, природничо-наукових і військово-технічних дисциплін, що передбачає наповнення навчального процесу елементами науково обґрунтованого гуманітарного знання всіх без винятку курсів, в тому числі дисципліни військово-технічного профілю;

наукова обґрунтованість і доцільність співвідношення досліджуваних в вузі гуманітарних, загальнонаукових, військових і військово-технічних дисциплін, їх відповідність потребам професійної діяльності курсанта. Це свого роду системоутворюючий принцип, який визначає формальне і змістовне співвідношення навчальних дисциплін, що вивчаються у виші;

безперервність, спадковість і розвиток. Перше відображає спрямованість гуманітаризації військової освіти – формування всебічно розвиненої особистості на основі цілісності всього процесу підготовки; друге передбачає використання всього прогресивного і передового, що накопичило людство, максимальне застосування на кожному етапі навчання досягнутого на попередньому; третє передбачає наростаючий характер освітнього процесу,

що забезпечує послідовний рух курсанта від одного ступеня соціальної, громадянської і професійної зрілості до іншої, більш високої.

Демократизація навчального процесу відображає перш за все перехід від жорсткого, централізованого управління таким специфічним процесом, різноманітними формами його організації, функціонування, аналізу і коригування до більш гнучкого, що врахує інтереси всіх без винятку учасників цього процесу.

Реалізувати принципи гуманітаризації військової освіти можна, на наш погляд, за такими напрямками:

По-перше. Підвищення ролі і ефективності викладання гуманітарних наук: активізація науково-теоретичних досліджень по обґрунтуванню змісту гуманітарної військової освіти, вивчення його соціально-філософського, економічного, політичного, педагогічного і морально-етичного аспекту; класифікація гуманітарних наук, виявлення показників гуманітарної орієнтації освітнього процесу у вищих військово-навчальних закладах; створення принципово нових підручників та навчально-методичних посібників з гуманітарних предметів.

По-друге. Посилення гуманітарної спрямованості всіх навчальних дисциплін: підвищення рівня педагогічної культури, компетентності викладачів; посилення гуманітарної складової військово-технічних і природничо-наукових дисципліни; інтенсифікація та оптимізація міжпредметних зв'язків гуманітарних і військових дисциплін.

По-третє. Визначити критерії наукового обґрунтування концепції реформування вищої військової школи, яка орієнтувала б вузи за цілями, завданнями та етапами цього процесу; розробити науково обґрунтовані компетенції на випускників вузів; конкретизувати сутність і зміст гуманітарної діяльності тих, хто навчається, визначити можливості її органічного включення в навчальний процес; оптимізувати підготовку і підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу.